

Emlékezünk Beniczky Ádámné „Kató néni” tanárnőre, aki az idén lenne 100 éves – nagyszerű tanár és egyéniség volt:

Még első gimnazisták voltunk, telve naivitással, megkockáztatom, romlatlansággal. Kató néniről keveset tudtunk, azt rebesgették róla, igazi grófnő, de legalább bárónő... Akárhogyan is, ez nekünk módfelett imponált, elvégre egyikünk sem találkozott még élő nemesi hölgygel. Igaz, akkoriban nem volt igazi respektje a hajdani arisztokráciának, mi több, üldözés és gúny volt osztályrészük, amit legtöbbjük példás önuralommal viselt.

Még a forradalom előtt lehettünk, mert emlékeim szerint Kató néni 57-ben már nem tanított bennünket. Igen, az akkori események után nem sok jó várt volna rá, aki persze nem rejtette véka alá rokonszenvét, politikai meggyőződését.

De maradjunk 1956 őszénél. Beniczkyné órái élményszámba mentek, még talán azok számára is, akik igazában sosem tartoztak az irodalmi széplelkek közé.

Volt abban az asszonyban valami kifinomult lelki-szellemi arisztokratizmus, ami lenyűgözött bennünket, jóllehet sejtelmünk sem volt hogy ezt a magatartást hogyan is kellene nevének nevezni. Mi ezt csak úgy vettük tudomásul: jó Kató néni társaságában lenni! Ennek ellenére - vagy éppen ezért – roppant meglepett bennünket, amikor meghívott néhányunkat a saját lakásába esti beszélgetésre. Roppant zavarban lennék, amennyiben határozottan állást kellene foglalnom, ez vacsora volt, vagy ötórás tea? Már csak azért is, mert teát nem tált! Minden esetre már sötétedett, amikor elindultunk hozzá, igaz, ősszel korán alkonyodik.

De ne vágjunk a dolgok elébe, hiszen magát a meghívást is éppen elég volt a magunkfajta kamaszoknak feldolgozni. Elvégre nem minden nap kap az ember invitációt egy igazi gróf/bárónőhöz... Meglehetősen hézagos fogalmaink voltak hogyan is illenék viselkedni egy ilyen finom, úri helyen, tehát minden lehetséges esetlenségünket felvonultattuk. Már önmagában az öltözék megválasztása is komoly gondokat okozott volna, de gondjainkat egyszerűsítette, hogy legtöbbünknek egyetlen ünneplőnek minősíthető ruhája volt, tehát ki-ki abban pompázott. Annyit a kollektív bölcsesség alapján eldöntöttünk: egy csokor virág az feltétlenül illendő. Ezért aztán egy bukétával felszerelve kopogott nagyjából tíz pár félcipő a járdán, amikor elérkezett a vizit ideje. Nem az egész osztályt hívta meg Kató néni, ennyi részrehajlás talán megbocsátható neki, már csak azért is, mert mind a húszegynéhány fiút leültetni sem tudta volna. Zömmel azok kaptattak hát párosával a kilátásba helyezett vendégségbe, akik - igen ez lehetett a fontos - valami átlagon felüli hajlandóságot mutattak az irodalom iránt.

Útközben – kivált, akik nem voltak karcagiak – lelkileg egy szerényebb palotára készültünk, elvégre mi a rangfosztott bárónőtől/grófnőtől ennyit elvártunk. Kissé leforrázott bennünket, hogy a néhány helybeli semmi ilyennel nem kecsegtetett bennünket, vidékieket, akiknek a felsősök kötötték meg a nyakkendőjét is elindulás előtt a kollégiumban. Pedig egy karcagi illetékességűnek csak illett volna tudnia, amennyiben valamirevaló kastély rejtőzik a városka egy csöndes utcájában? Esetleg még azon is elgondolkodtunk, vajon inasra számíthatunk? Aztán néhányunkban még az is felvetődött, igazán lehetne Kató néninek valami távoli unokahúga, amolyan igazi gróf/báró kisasszony, akivel esetleg romantikus, ám visszafogott flörtölésbe kezdenénk. (Ezt a szót sem ismertük még persze, de valami ilyesmit is reméltünk, legmerészebb és legtitkoltabb álmainkban).

Beállítottunk hát a megadott időpontban a – sokunk számára keserves csalódást okozó – csöndes utca, szerény polgári házába, olyanba, amilyenekből bizony tizenkettő volt egy tucat Karcagon is. Ezt magunkban azzal intéztük el: egy belső száműzetésben élő grófnő/bárónő jobb is, ha rangrejtve simul a környezetébe, elvégre ki tudja, mi várna rá, amennyiben palotából indulna reggelente magyarórát tartani a gimnáziumba. Ugyanakkor kénytelenek voltunk nyugtázni: se inas, se szépséges, távoli unokahúg...

Kató néni – ezt csak utólag tudom nyugtázni – szolid eleganciával öltözött az alkalomra, s emlékezetem szerint nehezen tudott egy mosolyt elnyomni a suta kamaszok mérhetetlen esetlenségének láttán. A társalgás elég nehezen indult elvégre életkorban, neveltetésben mérföldek választottak el bennünket.

Ám a tanárnőnk példás beleérző képessége átsegített bennünket az első kínos perceken. Ebben talán része volt annak a bólénak is, amit egy nagyon szép, hatalmas üvegtáblán - a régi idők emléke bizonnyal - tett elénk. Képtelen vagyok felidézni, kik is ültek az asztalnál. Hájér Gyuszi? Igen ő bizonnyal ott volt, elvégre pontosan olyan volt, mint ahogyan egy eminens tanulót valami gyermekfilmben megjelenítenek: szőke, ápolt, jól nevelt, s persze végtelenül szorgalmas. Bihari Laci? Persze, azt hiszem ő is ott szorongott az asztalnál. Igaz, ő matematikában verte utcahosszal a mezőnyt, de azért másban sem vallott szégyent. Miért emlékszem én Király Csabára? Talán, mert vörös kefehájával minden szempontból élénkítette a társaság összhatását, s mert eleveneszű, ám égetni valóan rossz gyerek volt. Vadon Lehel? Ez az univerzális sporttehetség értelmiségi gyermek lévén, tudott viselkedni, a többiek igyekeztek hát' vele lépést tartani. De lám, elmosódnak már az arcok. Talán olyanokat is ott látok, akik nem voltak a meghívottak között, s kétségtelenül kifelejték másokat, akik garantáltan az asztalnál feszengtek.

Már csak foszlányok maradtak meg bennem az eseményekből. Arra még emlékszem, kezdett nagyon emelkedett lenni a hangulat, ugyanis a bólé (még hosszú évekig nem volt részünk benne utána) fölöttébb ízlett. Elvégre édes volt, s gyümölcs ízű. Kató néni ugyan a tőle telhető finom tapintattal igyekezett tudatosítani bennünk: vigyázat, alkoholtartalma sem elhanyagolható, de ez valahogy nem jutott el a tudatunkig. Mire eljutott már talán késő volt.

Kifejezett szerencsének tartom, hogy az uzsonna/vacsora bennünk maradt, s nem esett semmi csúfság velünk. Ám hazafelé mintha kevéssel keskenyebb lett volna a járda, s újabb és újabb rejtett kanyarokat véltünk felfedezni. De gond nélkül értünk haza, útközben többször leszögezve: igazi, finom úrinő vendégei voltunk. Érdekes módon, ha – már felnőttként – találkoztunk, ezt a látogatást valahogy nem nagyon emlegettük. Nem tudom okát adni miért. De most, amint ezeket a sorokat írom, magamban ösztönösen arra gondolok: vajon hány helyesírási hibát kellene Kató néninek aláhúznia? S a fogalmazással elégedett lenne?

Vass István Zoltán